

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

3238

Vragen van het lid **Belhaj** (D66) aan de Minister van Defensie over *het bericht «Eerste energieneutrale kazerne ter wereld op Aruba»* (ingezonden 27 augustus 2018).

Antwoord van Staatssecretaris **Visser** (Defensie) (ontvangen 17 september 2018).

Vraag 1

Bent u bekend met het bericht «Eerste energieneutrale kazerne ter wereld op Aruba»?¹

Is het realiseren van een energieneutrale kazerne een ontwikkeling die alleen op Aruba plaats vindt of zijn er meer dergelijke ontwikkelingen binnen defensie?

Antwoord 1

Ja.

Vraag 2

Kunt u aangeven waar en hoe er binnen de Nederlandse Defensieorganisatie meer van dergelijke initiatieven plaatsvinden? Kunt u deze vraag zo mogelijk beantwoorden inclusief een tabel die een overzicht geeft van waar en wat voor projecten plaatsvinden?

Antwoord 2

Defensie is sinds 2009 bezig met de verduurzaming van haar vastgoed. Er loopt een programma om bij het bestaande vastgoed energiebesparende maatregelen uit te voeren. Daarnaast wordt alle nieuwbouw op defensie terreinen conform Europese regelgeving verregaand energieneutraal ontworpen en uitgevoerd.

Op het Nieuwe Haventerrein in Den Helder is als pilot een Energiemanagementsysteem opgezet, dat al tot energie- en kostenbesparingen van € 130.000 per jaar heeft geleid. Komend jaar zal die pilot worden uitgebreid naar drie andere kazernes.

Daarnaast loopt het rijksbrede project «Opwekken duurzame energie», waarbij het Rijksvastgoedbedrijf een inventarisatie maakt van alle locaties op Rijksgronden waar installaties voor de grootschalige opwekking van

¹ https://magazines.defensie.nl/defensiekrant/2018/15/01_enenergieneutraal_15

duurzame energie kunnen worden gerealiseerd. Dat heeft bij Defensie tot nu toe geleid tot de bouw van drie windmolens op het magazijnencomplex Coevorden, een zonnepark van 4.000 zonnepanelen op kampement De Vliehors op Vlieland en het vervangen van de straatverlichting op de Willem Lodewijk van Nassaukazerne in het Lauwersmeer door LED-verlichting. Op vliegbasis Eindhoven wordt dit najaar gestart met de bouw van een zonnepark van 12.000 panelen.

Naast de in onderstaande tabel genoemde acht projecten bevinden zich nog vijftien projecten in de fase van verkennende gesprekken met gemeenten en bedrijven of in een nader onderzoeksfase naar de technische en financiële mogelijkheden. Het betreft projecten op het gebied van windmolens, zonneparken, grootschalige opwekking van zonne-energie op daken, geothermie, aansluiting van defensieobjecten op stadsverwarming en warmte-koude-opslag.

Defensieobject	Gemeente	Type energievoorziening	Status
MC Coevorden	Coevorden	3 windmolens	gerealiseerd
WL van Nassaukazerne	De Marne	LED terreinverlichting	gerealiseerd
Kampement De Vliehors	Vlieland	zonnepark 4.000 panelen	gerealiseerd
MSK Savaneta	Aruba	zonnecollectoren	gerealiseerd
Laadpalen elektrische dienstauto's	diverse	groene stroom t.b.v. opladen voertuigen	in voorbereiding
Vlb Eindhoven	Eindhoven	zonnepark 12.000 panelen	in voorbereiding
Vlb Woensdrecht	Woensdrecht	zonnepanelen op daken	in voorbereiding
MSK Savaneta	Aruba	zonnepanelen	in voorbereiding

Vraag 3 en 4

Zijn de ontwikkelingen, zoals die nu op Aruba plaatsvinden, onderdeel van een groter beleid?

Welk beleid om Defensie klimaat- en energievriendelijker te maken kent Defensie?

Antwoord 3 en 4

In de Defensie Energie- en Milieubeleidsnota (DEM) 2015–2018 wordt het nationale beleid op energie- en milieugebied doorvertaald naar maatregelen. Een onderdeel hiervan is het energiebeleid voor het vastgoed, waarin onder andere energiebesparende maatregelen voor gebouwen en maatregelen zijn opgenomen om het aandeel duurzame energie te verhogen. Een locatie als Aruba met veel potentieel voor wind- en zonne-energie levert bij het uitvoeren van energiebesparende en duurzame energieprojecten in korte tijd zowel financiële als milieuwinst op.

Daarnaast is er de Operationele Energiestrategie, die het energiebeleid voor het operationele materieel en de kampementen tijdens operaties beschrijft. De beleidsperiode van de Defensie Energie- en Milieunota loopt dit jaar ten einde. Er wordt nu gewerkt aan de opvolger voor de periode 2019–2022. De Operationele Energiestrategie en de Defensie Energie en Milieubeleidsnota zullen worden samengevoegd, zodat er komend voorjaar één integraal beleidsdocument ligt dat het energiebeleid voor zowel vastgoed als materieel bevat.

Vraag 5

Tonen de ontwikkelingen, zoals die nu op Aruba plaatsvinden, niet aan dat het goed mogelijk is om Defensie aanzienlijk energieneutraler te laten worden zonder dat dit het militair-operationele presteren aantast? Bent u bereid structureel beleid te ontwikkelen dat gericht is op het energieneutraler maken van de gehele defensieorganisatie?

Antwoord 5

De maatregelen aan de gebouwen, die op Aruba al zijn genomen en nog toegepast zullen worden, laten zien dat het in het vastgoeddomein technisch gezien mogelijk is om tot energiebesparing te komen. Bij nieuwbouw worden gebouwen nu al bijna energieneutraal ontworpen en gebouwd. Voor het bestaande vastgoed ligt er naast verduurzaming een forse opgave op het

gebied van brandveiligheid en achterstallig onderhoud. Dit maakt dat er een continue prioriteitstelling moet plaatsvinden.

Een aandachtspunt bij het nemen van energiemaatregelen in het vastgoed is dat ze niet met het militair-operationele optreden in conflict komen. Zo zijn er op vliegvelden terreindelen waar vanwege hinderlijke schitteringen voor het vliegverkeer geen zonnepanelen geplaatst kunnen worden. Op andere terreindelen kan het wel en Defensie doet dat ook: op Vlieland is recent een zonnepark van 4.000 panelen geopend en op vliegbasis Eindhoven wordt binnenkort met de bouw van een zonnepark van 12.000 panelen gestart. Bij het opstellen van de nieuwe Defensie Energie- en Milieunota 2019, zoals aangekondigd in onze Kamerbrief over de Evaluatie van de Operationele Energiestrategie (Kamerstuk 33 763 nr. 142 d.d. 13 juli 2018), zullen de Operationele Energiestrategie en de Defensie Energie- en Milieubeleidsnota worden samengevoegd en zal net als in de voorgaande milieunota's beleid gericht op het energieneutraler maken van de organisatie worden opgenomen. De nieuwe DEM zal voorjaar 2019 gereed zijn.

Vraag 6

Bent u bereid deze vragen voor de behandeling van de nota «Defensie Energiestrategie: beleid en bijdrage aan de energietransitie» op 10 september 2018 te beantwoorden?

Antwoord 6

Dat is helaas niet gelukt.